

Dr Daliborka S. Jovičić¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

DVADESET DRUGI MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP „PROUZROKOVANJE ŠTETA, NAKNADA ŠTETE I OSIGURANJE“

Od 12. do 14. septembra u hotelu „Omni“ u Valjevu održan je XXII Međunarodni naučni skup na temu „Prouzrokovanje šteta, naknada šteta i osiguranje“. Skup su organizovali Udruženje za odštetno pravo, Institut za uporedno pravo i Pravosudna akademija. Kao i prethodnih godina, značajan doprinos radu skupa dali su mnogobrojni eminentni stručnjaci iz oblasti pravne nauke, sudske prakse i osiguranja, koji su tom prilikom pokazali da teorija i praksa moraju ići ruku podruku u kreiranju novih zakonskih rešenja, njihovom usaglašavanju i sprovođenju u praksi. Epitet međunarodni ovom skupu dali su mnogobrojni učesnici iz inostranstva, to jest iz Poljske, Austrije, Norveške, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije i Crne Gore. Na primerima i iskustvima svojih zemalja u oblastima naknade šteta i osiguranja, te regulative Evropske unije, učesnici su ukazali na moguća rešenja i načine usaglašavanja zakonodavnih odredaba i prakse.

Ovogodišnje savetovanje je, kao i prethodne godine, podržao Grad Valjevo. Gostima se uvodnom reči dobrodošlice obratio gradonačelnik Valjeva **dr Slobodan Gvozdenović**, istakavši da skup poput ovog, posvećen jednoj zanimljivoj životnoj oblasti, dokazuje činjenicu da pravo treba da služi životu, a ne život pravu.

Direktor Instituta za uporedno pravo **dr Vladimir Čolović** istakao je da će na ovogodišnjem skupu pažnja biti usmerena na brojna pitanja koja reguliše Zakon o obligacionim odnosima u delu naknade šteta i osiguranja. Donošenjem novog građanskog zakona u Srbiji, ove ili sledeće godine kompletiraće se i drugi zakoni čije se izmene i dopune očekuju. Tu se pre svega misli na Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju, kao i na Zakon o osiguranju.

O značaju prevencije rizika od učestalih klimatskih promena i katastrofalnih šteta govorio je u svom uvodnom obraćanju **prof. dr Wolfgang Rorbah** (Wolfgang Rohrbach) sa Evropske akademije nauka i umetnosti u Salzburgu. On je naglasio da obnovljivi izvori energije mogu znatno uticati na klimatske promene, jer smo svedoci jakih vetrova, tajfuna i razornih orkana, poplava te iznenadnih promena klime, poput toplih dana u decembru, a izuzetno hladnih oko Uskrsa. Kako bi se smanjile štete, važno je da se deluje preventivno bez obzira na to da li je rizik pokriven osiguranjem. Kod ljudi se mora stvoriti svest o neophodnosti preduzimanja preventivnih mera kako do šteta ne bi došlo.

---

¹ Autor prikaza je koordinator za poslove statističkog izveštavanja u Sektoru za aktuarstvo, rezerve i izveštavanje, Funkciji za aktuarstvo i upravljanje rizicima solventnosti, Kompanija „Dunav osiguranje“ a. d. o.

Dr Zdravko Petrović, predsednik Udruženja za odštetno pravo, govorio je o značaju savetovanja na temu osiguranja jer se na taj način širi svest o nužnosti osiguranja ne samo kod određenih kategorija stanovništva poput poljoprivrednih proizvođača već i kod svih ljudi generalno. Petrović je ukazao na to da u pogledu naknade šteta postoji čitav niz problema s kojima se susrećemo, kao i nove tendencije u njihovoj naknadi, pre svega u naknadi nematerijalnih šteta. Širi se dijapazon šteta za koje oštećeni potražuju naknadu, na primer za različite oblike diskriminacije, ili pak u cilju rehabilitacije nepravredno osuđenih lica itd. O svemu tome treba edukovati pre svega mladi kadar u pravosuđu, ali i one starije treba podsetiti na ono što su već savladali ali su možda zaboravili.

U svoje ime i u ime Pravosudne akademije, **dr Dragan Obradović** je u ulozi domaćina skupa u svom obraćanju pozeleo nastavak uspešne saradnje sa Institutom za uporedno pravo i Udruženjem za odštetno pravo, i izrazio želju da u narednom periodu više sudija bude uključeno u program Savetovanja.

Otvaranje XXII međunarodnog naučnog skupa uveličala je i dodela nagrade za životno delo i doprinos razvoju naknade štete i osiguranja **prof. dr Slobodanu Stanišiću**, uglednom banjalučkom advokatu i profesoru Fakulteta pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Aperion“.

U nastavku, u okviru izlaganja vrhunskih stručnjaka iz različitih oblasti iz zemlje i inostranstva, rasvetljeni su brojni aktuelni izazovi s kojima se suočavaju zakonodavac i sudska praksa u zemlji i u regionu. Radni deo naučnog skupa drugog dana odvijao se u dve paralelne sesije. Jedna sesija, kojoj je predsedavao prof. dr Zdravko Petrović, za temu je imala „Prouzrokovanje štete, odgovornost i naknada štete“. U okviru druge sesije, kojoj je predsedavao prof. dr Vladimir Čolović, razmatrane su teme iz oblasti osiguranja. Trećeg dana skupa održana je treća sesija pod nazivom „Prouzrokovanje i naknada štete iz radnog odnosa“.

Istorijski osvrt u prepoznavanju nematerijalne štete u okvirima prava na nadoknadu dao je **dr Andreja Katančević**, vanredni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu u svom izlaganju na temu „Nematerijalna šteta i rimsko pravo“. On ukazuje na to da prema dominantnom stavu teorije, rimsko pravo nije poznavalo neimovinsku štetu niti njenu nadoknadu, ali da je izgradilo norme koja štite neimovinska dobra u okviru privatnog prava. Preispitujući različite pravne sisteme u svom radu, autor zaključuje da su različiti pravni sistemi u istoriji polazili od različitih koncepata, prolazili različitim putevima, ali stizali do istog cilja. Rimljani nisu poznavali pojam neimovinske štete, ali im on nije bio potreban da bi povredama neimovinskih dobara pripisali slične ili iste pravne posledice kao i moderni pravni sistem.

Nadovezujući se na prethodno izlaganje, **dr Duško Medić**, sudija Ustavnog suda Republike Srpske i redovni profesor Fakulteta pravnih nauka Univerziteta „Apeiron“ u Banjaluci, u svom referatu „Nematerijalna šteta u uporednom pravu“ daje uporedni prikaz nematerijalne štete u građanskim zakonima, kao i prava na nadoknadu i uslova pod kojima se ostvaruje, u skladu sa specifičnostima određenog pravnog sistema. Na osnovu detaljnih analiza datih u referatu, autor dolazi do zaključka da je na razvoj odštetnog prava u ovoj oblasti presudan uticaj imala

praksa sudova, jer većina građanskih zakona ne definiše pojam te vrste štete, već je to prepušteno pravnoj teoriji i sudskoj praksi. Veliki uticaj na ostvarivanje prava na nadoknadu nematerijalne štete, pored građanskog zakona, imaju ekonomsko i socijalno stanje u svakoj državi.

Temu „Naknada nematerijalne štete zbog povreda prava ličnosti – između zakona i prakse“ obradio je **Stefan Andonović**, istraživač saradnik na Institutu za uporedno pravo u Beogradu. Na osnovu presude Vrhovnog kasacionog suda, koja se tiče naknade nematerijalne štete zbog povrede prava ličnosti i koja je u radu detaljno analizirana, te presuda apelacionih sudova po istom pitanju, autor dolazi do zaključka da Zakon o obligacionim odnosima nije u potpunosti precizirao i uredio sva pitanja vezana za naknadu nematerijalne štete usled povreda prava ličnosti. Nepreciznost regulisanja tog pitanja dovela je do nekonzistentnosti presuda u sudskoj praksi različitih instancija u sličnim slučajevima. U skladu s tim, autor je stava da trenutni sistem treba izmeniti i prihvatiti objektivnu koncepciju nematerijalne štete. Takva koncepcija omogućila bi prihvatanje novih društvenih tendencija u kojima prava ličnosti imaju sve značajniju ulogu, a u uslovima savremenih tehnologija lako može doći do mnogobrojnih povreda koje nemaju direktne posledice ili se one mogu javiti znatno kasnije, kada prestane mogućnost zahteva za njenom nadoknadom.

Detaljnu analizu pojedinih odredaba novog zakona o zaštiti podataka o ličnosti u referatu pod naslovom „Naknada šteta prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti (ZZPL)“ dala je **dr Vesna Bilbija**, viši savetnik u Upravnom sudu Republike Srbije. Ima li se u vidu da je nedavno usvojeni zakon opšteg karaktera, te da je neophodno usaglasiti posebne zakone, nameće se potreba za čitavim nizom promena koje će se odraziti na veći broj različitih subjekata, počev od organa vlasti, nadležnih organa, poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti kao nezavisnog i samostalnog nadzornog organa, preko lica čiji se podaci o ličnosti obrađuju, do velikih privrednih subjekata i multinacionalnih kompanija, malih i srednjih preduzeća, te drugih lica koja su u vezi s obradom podataka o ličnosti, zaključuje autor. Posebna pažnja u referatu posvećena je pravu na naknadu štete koja je propisana u okviru Glave VII ZZPL (čl. 82 do čl. 87), kojom su utvrđena pravna sredstva, odgovornost i kazne i koja predstavlja jednu od najvažnijih novina vezanih za podnošenje pravnih sredstava.

Dr Istvan Laslo Gal (István László Gál), šef Odeljenja za krivično pravo PTE-ÁJK, autor referata „Kršenje poslovne tajne u mađarskom krivičnom pravu i naknada štete“, ukazuje na to da su informacije danas jedno od najvrednijih dobara u ekonomiji. U ekonomskoj literaturi nazivaju se i nezavisnim proizvodnim faktorom. One mogu biti predmet kupovine ili čak pronevere. Autor zaključuje da rast tržišne konkurencije danas sa sobom nosi i rast interesovanja pojedinih kompanija za podatke drugih, uglavnom konkurentskih kompanija, što znači da postoje preduzeća spremna na sve kako bi došla do takvih podataka. Informacije se mogu dobiti putem čovekove intervencije ili tehničkim sredstvima. U slučaju otkrivanja dela kršenja poslovne tajne može doći do krivičnog postupka pred nadležnim sudom, odnosno postupka za ostvarivanje prava na nadoknadu štete koja je na taj način prouzrokovana.

Licima neosnovano lišenim slobode mora se nadoknaditi kako materijalna tako i nematerijalna šteta koju su pretrpeli od državne vlasti, konstatuje **dr Miloš B. Stanić**, naučni saradnik na Institutu za uporedno pravo, u svom referatu pod naslovom „Neophodnost određivanja pritvora i naknada štete u praksi Evropskog suda za ljudska prava – smernice za Srbiju“. Autor ističe da je neophodno da država usvoji precizan, jasan zakon na osnovu kojeg se određuje pritvor, te da državni organi koji određuju pritvor tu meru određuju samo onda kada je neophodno, detaljno obrazlažući svoju odluku, vodeći računa da ova mera traje samo onoliko koliko je neophodno, odnosno što je kraće moguće, te da bude preispitivana od strane nadležnog suda. Srbija je ratifikovala Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda te je ona postala deo unutrašnjeg pravnog poretka naše zemlje. Smernice u pogledu primene pritvora mogu se pronaći u bogatoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, gde se ovaploćuju sva načela iz navedene konvencije, ukazano je u referatu.

Druga sesija bila je posvećena osiguranju, sa akcentom na važeća zakonska rešenja u ostvarivanju prava na naknadu šteta po osnovu ugovora o osiguranju.

Dr Magdalena Makijela, advokat iz Krakova, i **dr Vladimir Čolović** koautori su referata pod naslovom „Definisanje kriterijuma za određivanje nadležnosti u sporovima osiguranja sa elementom inostranosti sa osvrtnom na rešenja u zakonodavstvu Poljske“. Autori daju kritički osvrt na zakonodavstvo Srbije, koje je uredilo pravila za određivanje nadležnosti za vođenje sporova iz osiguranja sa elementima inostranosti samo kod osiguranja od odgovornosti. Analizirajući zakonske odredbe Republike Poljske, u delu koji je posvećen regulisanju građanskog sudskog postupka, prikazana su pravila na kojima se zasnivaju nadležnosti, a koja se mogu primeniti i u našem budućem zakonodavstvu. Imaj li se u vidu da je Poljska članica Evropske unije i da je u toj zemlji dobrim delom sprovedeno usaglašavanje zakona sa Uredbom br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, kao moguće buduće rešenje u ovoj oblasti mogu se primeniti pozitivna iskustva važećeg poljskog zakonodavstva. Autori zaključuju da se za određivanje nadležnosti u sporovima iz oblasti osiguranja sa elementom inostranosti osnov nalazi pre svega u samom ugovoru, ali takođe i u drugim činjenicama koje se mogu vezati za odnos osiguranja. Najvažniji kriterijumi za zasnivanje nadležnosti jesu mesto prebivališta ili boravišta tuženog; mesto obavljanja delatnosti osiguravača; mesto štetne radnje (pre svega kod osiguranja od odgovornosti), mesto nalaženja stvari (u slučaju da je jasno određen predmet osiguranja, tj. da je u pitanju pokretna ili nepokretna stvar) i sporazumno zasnivanje nadležnosti stranaka u sporu. Pored navedenih kriterijumima koji se moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja nadležnosti za vođenje sporova, autori ukazuju na nespornu činjenicu da ni zakonodavac u Evropskoj uniji nije dao potpuno adekvatna rešenja u toj oblasti, te da je nužno da se u budućnosti više pažnje posveti odgovarajućoj zakonskoj regulativi.

U referatu „Ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu lica lišenih slobode u Republici Srbiji – osvrt na praksu Evropskog suda za ljudska prava“ koautori **dr Zdravko Petrović**, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta „Megatrend“ u

Beogradu, **dr Dragan Obradović**, sudija Višeg suda u Valjevu, i **dr Goran Krstajić** iz MUP-a RS, bave se specifičnom problematikom zakonske regulative koja se odnosi na postupanje službenih lica prema licima lišenim slobode u različitim fazama postupka i omogućavanja ovim licima da ostvare pravo na zdravstvenu zaštitu u uslovima izolacije. Autori zaključuju da je pravo na zdravstvenu zaštitu lica lišenih slobode regulisano u najvažnijim kaznenim propisima u Republici Srbiji, s tim što bi u narednom periodu trebalo usaglasiti pojedine podzakonske propise iz ove oblasti sa važećim međunarodnim standardima. U prilog tome ide i činjenica da do kraja 2018. godine, prema zvaničnim podacima, Republika Srbija nije imala velik broj predmeta niti presuda Evropskog suda za ljudska prava koje se odnose na kršenje prava na zdravstvenu zaštitu lica lišenih slobode. Pored toga, postoji potreba da se unapredi sprovođenje zakonskih rešenja počev od edukacije policije o postupanju prilikom privođenja i lišavanja slobode pojedinih lica, blagovremene izrade detaljnog zapisnika o zdravstvenom stanju lica lišenog slobode, preko upoznavanja medicinskog osoblja i odgovornih lica u kaznenim ustanovama o značaju ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu osuđenih lica, do edukacije sudija i javnih tužilaca u prepoznavanju zlostavljanja lica lišenih slobode od strane nadležnih organa tokom sudskog procesa.

Mr Mirjana Glinčić, istraživač saradnik na Institutu za uporedno pravo u Beogradu, u referatu „Regulisanje mešovite pravne prirode dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja u propisima Republike Srbije“ ukazuje na pravnu prirodu ovog osiguranja i važeće zakone koji regulišu ovu oblast. Komparativnom analizom pravne prirode zdravstvenog osiguranja kao svotnog i odštetnog osiguranja, autor dolazi do zaključka da je dobrovoljno zdravstveno osiguranje mešovitog karaktera. Međutim, važećim zakonskim propisima – Zakonom o osiguranju i Zakonom o zdravstvenom osiguranju, koji regulišu ovaj vid osiguravajuće zaštite, pitanje njegove pravne prirode nije do kraja regulisano, te je preostalo da se reguliše odredbama opštih i posebnih uslova osiguranja. Autor na osnovu tumačenja nekoliko opštih uslova dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja u Republici Srbiji stiče utisak da se ovo osiguranje u potpunosti posmatra kao odštetno, nezavisno od konkretne sadržine prestacije osiguravača. U tom smislu, od značaja bi bila izmena Zakona o obligacionim odnosima kao osnovnog izvora ugovornog prava osiguranja u Republici Srbiji, a koji ne sadrži odredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju ili budućeg građanskog zakona. Izmene bi trebalo da se kreću u pravcu uvažavanja odštetnog i svotnog karaktera ovog osiguranja, tj. ostvarivanja obeštećujućeg principa i sprečavanja prekomernog obeštećenja. Autor ističe da dobra zakonska rešenja i smernice treba tražiti u nemačkom zakonu o ugovoru o osiguranju.

Polazeći od promena Zakona o privrednim društvima iz 2018. godine, a posebno od uvođenja novih normi koje se odnose na osnivanje Evropskog akcionarskog društva (*Societas Europen – SE*), što stupa na snagu 1. januara 2022. godine, autori **dr Dragan Mrkšić**, redovni profesor Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, i **dr Marija Mijatović**, docent na Fakultetu za pravne i poslovne studije „Dr Lazar Vrkatić“ u Novom Sadu, u referatu „Aktuelna pitanja

definisana pravnog položaja Evropskog akcionarskog društva posebno u oblasti osiguranja“, analiziraju primenu novih pravnih formi u našem zakonodavstvu, ukazujući na potrebne promene u postupku usaglašavanja i harmonizacije s drugim zakonima, kao i na moguće benefite, naročito kada je u pitanju promena vlasničke strukture društva za osiguranje odnosno reosiguranje. U tom smislu, autori zaključuju da društva za osiguranje imaju svoje posebnosti u odnosu na opšta privredna društva, pogotovu u domenu osnivanja, delokruga rada organa, minimalnog iznosa osnovnog kapitala akcionarskog društva za pojedine vrste osiguranja odnosno reosiguranja, nadzora Narodne banke Srbije – što podrazumeva da specifičnosti Evropskog akcionarskog društva za osiguranje i reosiguranje treba da se definišu, i to izmenama i dopunama Zakona o osiguranju. Pored ostalog, u referatu je preporučen model privatizacije domaćih društava za osiguranje afirmisanjem spajanja domaćeg i stranog kapitala u cilju stvaranja Evropskog akcionarskog društva, što je svakako bolja opcija od prodaje domaćeg kapitala, čime on postaje isključivo i većinski strani kapital. Pored ostalog, ovakva akcionarska društva omogućuju poslovanje u različitim evropskim zemljama u skladu s važećom jedinstvenom regulativom.

Ovogodišnjim savetovanjem u Valjevu nastavljena je tradicija okupljanja domaćih i stranih naučnih istraživača i stručnjaka angažovanih u najvišim pravnim institucijama, na institutima i fakultetima, te eksperata u osiguravajućim društvima. Baveći se specifičnim i malo poznatim, a ipak veoma značajnim temama iz oblasti prava i osiguranja, ovo savetovanje predstavlja jedinstvenu sinergiju teorije i prakse. Kao rezultat naučnih analiza različitih važećih zakonskih normi u zemlji i evropskog zakonodavstva, kao i preporučenih smernica, predložena su najbolja moguća rešenja za unošenje novina u postojeće zakone i prilikom kreiranja novih. Kruna ovog savetovanja je Zbornik radova sa ovog međunarodnog skupa čiji je samo mali deo dat u ovom prikazu, što nikako ne umanjuje važnost i značaj ostalih autora i njihovih referata. Naprotiv, svim učesnicima dugujemo veliku zahvalnost za njihov značajan naučni doprinos unapređenju prava i prakse osiguranja.